Tarih Okulu Dergisi (TOD)
Ekim 2020
Yıl 13, Sayı XLVIII, ss.2988-3005.

Journal of History School (JOHS)
October 2020
Year 13, Issue XLVIII, pp.2988-3005.

DOI No: http://dx.doi.org/10.29228/Joh.45827

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 15.08.2020
Kabul Tarihi: 23.10.2020
On-line Yayın: 26.10.2020

ArticleType: Research article
Submitted: 15.08.2020
Accepted: 23.10.2020
Published Online: 26.10.2020

Atıf Bilgisi / Reference Information
Yiner, A. (2020). Siirt Çevresini Etkileyen 1907 Depremi ve Bölgedeki Bazı Olaylar. *Journal of History School*, 48, 2988-3005.

SİİRT ÇEVRESİNİ ETKİLEYEN 1907 DEPREMİ VE BÖLGEDEKİ BAZI OLAYLAR

Abdulnasır YİNER[1]

Öz

Anadolu'nun büyük ekseriyetinin deprem kuşağında yer aldığı herkesin malumudur. Tarih boyunca sayısız depremler meydana gelmiş, çok sayıda can ve mal kaybına yol açmıştır. Siirt'in bağlı bulunduğu Bitlis Bölgesinde de 1903 ve sonrası yıllarda şiddetli depremler meydana gelmiş, bu depremlerden Siirt ve çevresi de önemli ölçüde etkilenmiştir. Bu depremlerden sonra Siirt'in Şirvan Kazası Zivzik köylülerinden bir kısım köylüler deprem zayiatından dolayı zamanında mağduriyetlerinin giderilmediğini, istibdat döneminde kendileriyle yeterince ilgilenilmediğini gerekçe göstererek "Meşrutiyet Hükümeti"nden mağduriyetlerinin giderilmesini istemişlerdir. Bu amaçla değişik kurumlara dilekçe ile başvurarak bazı taleplerde bulunmuşlardır. Bu dilekçeler üzerine bir dizi yazışmalar yapılmıştır. Şirvan Kazası'na bağlı Zivzik Köyünden olduklarını ifade eden dilekçe sahipleri, Sultan II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesinden birkaç ay sonra, Sadaret ve Dâhiliye Nezareti başta olmak üzere muhtelif kurumlara birkaç kez dilekçe ile başvurarak bazı taleplerde bulunmuşlardır. Bu doğrultuda, Siirt Çevresini Etkileyen 1907 Depremi ve Bölgedeki Bazı Olaylar adlı makale nitel bir çalışma olup; yapılan çalışmada veriler doküman analizi tekniği kullanılmak suretiyle elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zivzik Köyü, Şirvan, Siirt, Deprem, Bitlis.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, nyiner@siirt.edu.tr, Orcid: 0000-0002-4619-3384

The 1907 Earthquake that Affected the Area around Siirt and Some Events in the Region

Abstract

The majority of Anatolia is in the earthquake zone is well-known. Numerous earthquakes have occurred throughout history, leading to the loss of many lives and property. Severe earthquakes occurred in Bitlis Region, where Siirt is affiliated, in 1903 and after, and Siirt and its surroundings were also affected by these earthquakes. After these earthquakes, some of the villagers from the Zivzik villagers of Şirvan district of Siirt asked the "Constitutional Government" to eliminate their victimization, citing that they were not sufficiently taken care of due to the earthquake casualties and that they were not sufficiently concerned during the period of convictions. For this purpose, they applied to various institutions with a petition and made some requests. A series of correspondence has been made on these petitions. A few months after Sultan II. Abdulhamid was deposed from the throne, people from Zivzik Village of Şirvan District made several petition requests to institutions primarily to Sadaret and Internal Affairs Ministry. Accordingly, the article the 1907 Earthquake that Affected the Area around Siirt and Some Events in the Region is a qualitative study; in this study, the data were obtained by using the document analysis technique.

Keywords: Zivzik Village, Şirvan, Siirt, Earthquake, Bitlis.

GİRİŞ

Depremler her ne kadar doğrudan Sosyal Bilimlerin alanına girmese de insanları direkt olarak etkilediğinden bu tabii olaya ilgisiz kalmak mümkün değildir. Dolayısıyla geçmişte ve günümüzde meydana gelmiş ve gelecek olan bu durumu alan dışı saymak, tamamen diğer disiplinlere havale etmek doğru bir yaklaşım olmaz. Tarih bilimi daha çok geçmiş olaylarla ilgilenir ama aynı zamanda geçmişe tutmuş bulunduğu ayna ile gelecek için adım atacak, planlamalarda bulunacak olan insanlığa önemli bilgi kaynağı sunar. Geçmişe ait bilgi ve birikimleri, daha çok geleceğe yönelik çalışma alanlarını konu edinen diğer bilim dallarının istifadesine sunar. Geçmişe ait tarihi bilgiler tüm bilim dalları için temel oluşturur. Bu temel üzerine yeni bilgi ve bulguları bina ederler. Dolayısıyla tüm bilim dallarının geçmişini öğrenmeye ve tarihinden faydalanmaya ihtiyacı vardır.

Dünyada her yıl farklı büyüklüklerde ortalama 12 milyon depremin gerçekleştiği ifade edilmektedir. Ancak bunların bir kısmı insanlar tarafından hissedilmediği için küçük depremler olarak kabul edilmektedir.[2] Türkiye'nin

[2] Selma Koç, (2004). *1923-2000 Yılları arasında Türkiye'de Doğal Afetler: 1999 Marmara*

üzerinde bulunduğu deprem kuşağı dünyada meydana gelen toplam depremlerin beşte birinin gerçekleştiği bir alandır. Sözü edilen bu alan da Türkiye topraklarının %93'ünü oluşturmakta dolayısıyla neredeyse Anadolu'nun tamamı deprem faylarının geçtiği bir bölgede yer almaktadır.[3] Depremler de belli bir zaman aralığı ile sınırlı olmadığından hiçbir zaman diliminde önemini yitirmemekte ve hayatın bir gerçeği olarak durmaktadır. 1900'lerin başından günümüze kadar çok sayıda deprem meydana gelmişken, bunların içinde özellikle iki tanesi (1939 Erzincan ve 1999 Gölcük depremleri) çok büyük can ve mal kaybına yol açmıştır. Birincisinde (Erzincan) 32.962 vatandaşımız hayatını kaybederken 116.720 bina ağır hasar görmüştür. İkincisinde (Gölcük-Marmara) 17.408 vatandaşımız hayatını kaybederken 376.479 bina hasar görmüştür.[4]

Siirt ilinin sınırları içinde bulunduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde de önemli fay hatlarının geçtiği bilinmektedir. İran'da bulunan Zagros Bindirme Kuşağı'nın devamı olarak kabul edilen Güneydoğu Anadolu Bindirme Fayı doğudan batıya doğru Hakkâri, Beytüşşebap, Narlı, Pervari güneyi, Kozluk, Kulp, Lice'nin kuzeyi, Ergani'nin kuzeyi, Çüngüş ve Çelikhan'dan geçmektedir. Doğu Anadolu Fay Zonu tarafından atıma uğrayan bu fay Gölbaşı'nın kuzeyinde tekrar ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Batıya doğru iki bindirme halinde devam ederek bir kolu Kahramanmaraş'tan, diğer kolu ise kuzey istikametinde Andırın'ın doğusundan itibaren güneye dönerek belirsizleştiği tespit edilmiştir.[5] Bunların başında Bitlis-Zagros Kenet Kuşağı, bu kuşak üzerindeki bindirme faylar, Lice Fay Zonu, Bozova Fayı gelmektedir. Bu bölgede ve yakın çevresinde farklı şiddette yüzlerce büyük deprem meydana gelmiştir.[6] 1245 yılında Ahlât, Van, Bitlis, Muş bölgesinde 8 şiddetinde deprem

---

Depremleri Hakkında Haber Söylemleri ve Kamuoyu Araştırması, İstanbul Ü. SBE. Gazetecilik ABD. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, s. 19.

[3] 7 Ağustos 2010 tarihinde yayımlanan, Türkiye'de Deprem Gerçeği ve TMMOB Makine Mühendisleri Odası'nın Önerileri Oda Raporu, s. 3, Daha geniş bilgi için bkz. http://www1.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/ee9b8f616afde72_ek.pdf (Erişim Tarihi: 20.07. 2020)

[4]Ag. Rapor, s. 4; Deprem sonrası meydana gelen kayıplarla ilgili olarak verilen rakamlar farklılık arz edebilmektedir. Türkay Kotan'ın Doktora Tezinde, Gölcük depremindeki can kaybı 17.480 olarak verilmiştir. Ayrıca maddi kayıp 20 milyan dolar olarak kaydedilmiştir. Daha geniş bilgi için bkz: Türkay Kotan, (2016). *Erzurum'daki Betonarme Binaların Malzeme ve Taşıyıcı Sistem Özellikleri Bakımından Deprem Güvenliğinin Araştırılması*, Atatürk Ü. FBE. Yayımlanmamış doktora tezi.

[5] Nazlı Ceyla Anadolu & Ümit Yalçın Kalyoncuoğlu, (2010). "Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Depremselliği ve Deprem Tehlike Analizi", Süleyman Demirel Ü. *FBE. Dergisi,* 14-1, Isparta, s. 86.

[6] M. Şefik İmamoğlu & Erhan Çetin, (2007). Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Yakın Yöresinin

meydana gelmiştir. 1363'te Muş ve çevresinde meydana gelen 8 şiddetindeki depremde çok sayıda kişi ölmüştür. 1441'de Van, Bitlis, Muş bölgesinde 8 şiddetindeki depremde ve Nemrut Dağı'nın volkanik etkinliği sonucunda 30 bin kişi hayatını kaybetmiştir. 1582'de Bitlis ve çevresinde 8, 2 Nisan 1647'de Van, Muş, Bitlis yöresinde 9, 1869'da Bitlis ve çevresinde 6, 30 Mayıs 1881'de Van, Bitlis ve Muş yöresinde 9 şiddetinde depremler meydana gelmiştir. 10 Şubat 1884 tarihinde Siirt-Pervari'de 8 şiddetinde deprem meydana gelmiş ve pek çok insan hayatını kaybetmiştir.[7] Yine bu bölgede yer alan Diyarbakır Lice ilçesinde 6 Eylül 1975 tarihinde meydana gelen 8 şiddetinde ve 6,6 büyüklüğündeki depremde 8.149 bina hasar görürken, 2.385 vatandaşımız hayatını kaybetmiştir.[8]

Bitlis ve Siirt Çevresini Etkileyen Deprem

29 Mart 1907[9] tarihinde Bitlis, Muş, Ahlât ve Malazgirt'te şiddetli bir deprem meydana gelmiş ve bu deprem 30 saniye kadar devam etmiştir. Bu gelişme Dâhiliye Nezareti tarafından bir gün sonra yani 30 Mart tarihinde Sadaret'e bildirilmiştir. Deprem o günkü mahalli saate göre sabah saat dörtte meydana gelmiş ve aynı günün gecesinde 10'dan fazla artçı depremle bölge sarsılmaya devam etmiştir.[10] Verilen bilgilere göre 3 kişi vefat etmiş ve 7 kişi de yaralanmıştır. Meydana gelen depremde binaların büyük ekseriyeti zarar görmüştür. Bu durumu yerinde tespit etmek üzere özel memurlar marifetiyle hasarın derecesi ve zarar gören binaların tespiti için çalışmalara başlanmıştır. Diğer taraftan enkaz altında ve karın altında kalan insanların olup olmadığı, açıkta kalanların çadır ve diğer ihtiyaç maddelerinin tedariki için hemen çalışmalara başlandığı bildirilmiştir. Bu arada 4. Ordu'ya yazı yazılarak bölgedeki mahpusların diğer yerlere nakli için yapılan çalışmalarla ilgili olarak Bitlis **V**aliliğinden gelen yazılar da Sadaret'e ek olarak ulaştırılmıştır. Dâhiliye Nezareti'nden verilen bilgiye göre her ne kadar Mart ayı olsa da henüz yerde kar olduğu, havanın soğuk ve bahçelerde-çadırlarda yatmanın hastalığa, insan

Depremselliği, D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi 9, 93-103, Diyarbakır, s. 93.

[7] Agm. s. 100-101.

[8] Özdoğan Sür, Türkiye'nin Deprem Bölgeleri, s. 53 http://tucaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/280/2015/08/tucaum2_3.pdf (Erişim tarihi 11.08.2020).

[9] Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü Ulusal Deprem İzleme Merkezi verilerine göre Siirt'te 31 Mart 1907 tarihinde saat 14.14'te yerin 30 km. derinliğinde ve 5,2 şiddetinde bir deprem meydana gelmiştir. Bkz. http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/mudim/il.asp (Erişim tarihi 21.03.2020).

[10] BOA. DH. MKT. 1156-45. 17 Safer 1325 (1 Nisan 1907).

kaybına sebebiyet verebileceği dikkate alınarak durumun telafisi için nelere ihtiyaç duyulabileceği vilayetten sorulmuştur. [11]

Dâhiliye Nezareti'nden 1 Nisan 1907 tarihinde Sadaret'e, önceki yazıya ek bir yazı, gönderilmiştir. Önceki gün gerçekleşen depremden sonra artçı sarsıntıların devam ettiği, bir kısım devlet daireleriyle 284 mevcutlu hapishanede yaralananların olduğu ifade edilmiştir. Bu gelişme üzerine hapishanedekilerin tahliyesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Ayrıca evsiz kalanların ihtiyaçlarının karşılanması ve istirahatlarının sağlanması için Bitlis'ten gelen yazı eklenerek durum Sadaret'e bildirilmiştir.[12] Bitlis Valiliği'nden Sadaret'e 3 Nisan 1907 tarihinde bir yazı gönderilmiştir. Bitlis'te artçı depremlerin devam ettiği, Sason ve Siirt'te de etkili olduğu bildirilmiştir. Bitlis'in çarşı ve mahallelerinde artçı depremlerin de etkisiyle bazı yerlerin yıkıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca Almanyalı Dobler, Amerikalı Mister Kul ile İngiltere Konsolosu Tercümanı Mersabin(?) ile yardım getirtilmesi konusunda müzakere yapıldığı bilgisi de verilmiştir.[13] Depremle birlikte ihtiyaçların karşılanması ve yaraların hızlı bir şekilde sarılmasına çalışıldığı anlaşılmaktadır. Burada dikkat çeken husus İngiliz ve Alman elçilik temsilcileriyle yapılan görüşme olmuştur. Görüşmenin ayrıntısı vesikada yer almamaktadır. Yardım teklifinin hangi taraftan geldiği anlaşılmamaktadır. Bitlis Valiliği'nin mi, yabancı temsilerin mi yardım teklifi yaptığı konusunda açıklık yoktur. Sadece "iane celbi" için müzakere yapıldığı bildirilmiştir.

Dâhiliye Nezareti'nin yazısı üzerine aynı gün yani 3 Nisan 1907 tarih ve 190 nolu yazı ile Sadaret'ten cevap yazılmıştır. Bir kısım insanların açıkta kaldığı, soğukların hala devam ettiği belirtilerek biran evvel zorunlu ihtiyaçların giderilmesi, mahallinden gelen taleplerin karşılanması için gereğinin yapılması tebliğ edilmiştir. Bu arada toplanan yardımlarla birlikte Aydın'daki *sila*(?) *bez dükkânı* için Komisyon-u Ali'ce toplanan yardımlar ve mevcut akçenin, ayrıca toplanacak yardımın seri bir şekilde Bitlis vilayetine ulaştırılması istenmiştir. Bu konudaki Padişahın emri de ilave edilmiştir. Bu durum Şehremini Paşaya da tebliğ edilmiş ve gereğini hızlı bir şekilde yerine getirmesi için yazı yazılmıştır. [14]

[11] Vesikadaki bilgi şu şekildedir: "*memurini mahsusa marifetiyle derecei hasar tahkik olunmak ve tehlikeli mebani keşf ettirilmek…"* Söz konusu özel memurların mesleki vasıflarının ne olduğu ile ilgili bilgimiz yoktur. BOA. DH. MKT. 1156-45. 17 Safer 1325 (1 Nisan 1907).
[12]BOA. DH. MKT. 1156-45, 19 Mart 1323 (1 Nisan 1907).
[13] BOA. DH. MKT. 1156-45, 21Mart 1323 (3 Nisan 1907).
[14] BOA. DH. MKT. 1156-45 , 21 Mart 1323 (3 Nisan 1907).

Depremle ilgili olarak 4 Nisan 1907 tarihinde Dâhiliye Nezareti'nden Şehremaneti'ne[15] de yazı yazılmıştır. Yazıda depremde zarar gören, açıkta kalan, soğuklara maruz insanların zorunlu, temel ihtiyaçlarının biran evvel karşılanması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Yukarıda belirtildiği gibi Aydın vilayetindeki bez dükkânının ihtiyaçları için para toplandığı belirtilmişti. Söz konusu deprem meydana gelince, Sila dükkânının ihtiyaçlarının nispeten karşılandığı belirtilerek, Aydın'a gönderilmek üzere toplanan ama henüz gönderilmemiş paranın da seri bir şekilde Bitlis vilayetine ulaştırılmasının Padişah'ın emri olduğu vurgusu yapılmıştır. Bu durumun ayrıca Bitlis vilayetine de bildirildiği ilave edilmiştir. [16] Yukarıda sözü edilen depremden birkaç yıl sonra devletin değişik kurumlarına dilekçelerin verilip, bazı taleplerde bulunulmuş, Zivzik köylülerinin müracaatları üzerine İstanbul'dan mahalli idare ve yöneticilere yazılar yazılarak konunun aydınlığa kavuşturulması istenmiştir.

Arşiv vesikalarından elde edilen bilgilere göre depremde Siirt çevresinde en büyük tahribatın o zaman Şirvan kazasına bağlı bulunan Zivzik köyünde meydana geldiği anlaşılmıştır. Ayrıntılara geçmeden önce şunu da belirtmekte fayda vardır. Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü Ulusal Deprem İzleme Merkezi verilerine göre 1907 yılında 3 kez orta şiddette deprem meydana gelmiştir. Bunlardan ilki 29 Ocak 1907 (saat verilmemiş) tarihinde 4,9, aynı yıl ikincisi 31 Mart'ta saat 14.14'te 5,2 ve üçüncüsü de 3 Haziran saat 06.46'da 5 şiddetinde deprem meydana gelmiştir.[17] Sözünü ettiğimiz vesikalardaki yazışmalar yıllar sonra yapıldığı için bu üç depremden hangisinin Zivzik köyünde etkili olduğu ve daha çok can-mal kaybına sebep olduğunu kestirmek kolay değildir. İncelediğimiz vesikalarda

[15] Osmanlı Devleti döneminde, günümüz belediye zabıtası görevini yaparak, şehrin temizlik ve bakımından sorumlu yerel yönetim; belediye. Bkz. Türk Dil Kurumu Sözlüğü https://sozluk.gov.tr/ Ancak Şehremaneti'nin salt beledi işleri görmediği, özellikle afet durumlarında birinci derecede görevlendirildiği arşiv vesikalarından anlaşılmaktadır. 1894 tarihinde meydana gelen, başta İstanbul olmak üzere büyük tahribatlara yol açan depremden sonra Şehremaneti'ne önemli görevler verilmiştir. Örneğin;*"Depremden sonra bütün vakıf ve devlete ait binaların, cami, kilise ve mekteplerin vakit kaybetmeden tamiratına başlanılması, tehlike arz edenlerin de yıkılması için Padişah tarafından irade-i seniye çıkarılmıştır. Resmi dairelerin tamiri sırasında intizama fevkalade gayret gösterilmesi ayrıca Şehremaneti'ne bildirilmiştir."* Daha geniş bilgi için Bkz. Fatma Ürekli, *İstanbul'da 1894 Depremi*, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2000, s. 45. Kapalıçarşı'nın keşif ve kontrolü için Şehremaneti tarafından uzman ekip görevlendirilmiştir. age. s. 48. O dönemin Şehremini olan Rıdvan Paşa diğer bir kısım görevlilerle birlikte bizzat keşiflerde bulunmuştur. age. S. 49/53. Deprem sonrası teşkil edilen İane-i Musabin Komisyonu'nun başkanlığını Sultan II. Abdülhamid yaparken, Şehremini Rıdvan Paşa ikinci başkanlığını yapmıştır. age. s. 75.

[16] BOA. DH. MKT. 1156-45, 22 Mart 1323 (4 Nisan 1907).

[17] http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/mudim/il.asp (Erişim tarihi 21.03.2020).

"… Mukaddema vuku bulan harekât-ı arzda…"[18] Şeklindeki ifadelerden deprem tarihini tespit etmek mümkün olmamıştır. Ancak söz konusu vesikalara göre 29, Kandilli Rasathanesi verilerine göre 31 Mart tarihinde meydana gelen ve 1907 yılında gerçekleşen üç depremin en şiddetlisi olan 5,2 şiddetindeki deprem olduğu şeklinde değerlendirilmiştir. Bu makalenin konusu Siirt bölgesi ile sınırlı olduğu için bu ilin dâhilindeki yerleşim yerlerinde meydana gelen tahribat, deprem sonrası gelişen olaylar irdelenmiştir. Mahalli tarih araştırmalarının giderek arttığı günümüzde yapılan bu çalışma ile ilim dünyasına küçük bir katkı sağlamak hedeflenmiştir. Ele alınan deprem çok büyük çaplı bir deprem olmadığı ve çok az insan kaybına yol açtığı için çalışmaya değer bulunmayabilir. Ancak özellikle sosyal tarih çalışmaları için; II. Meşrutiyet sonrası idarecilerinin dikkatini çekmek, önceki dönemin yönetim tarzını eleştirip yeniyi övmek, bu yolla taleplerinin karşılanabileceğini uman birilerinin girişimleriyle devlet yönetiminin bunlara karşı sergilemiş olduğu tutumu ortaya koyma açısından dikkat çekici olduğunu düşünüyoruz.

Zivzik Köyü Ve Deprem Sonrası Bazı Gelişmeler

Zivzik köyünde[19] ciddi yıkıma, can-mal kaybına sebep olan depremden 2-3 yıl sonra bir dizi yazışmalar gerçekleşmiştir. Bu yazışmalar; Zivzik köyünde daha önceden ikamet etmekte olup depremden sonra köylerini terk eden ve bir kısmı İstanbul'a yerleşen vatandaşların verdikleri dilekçeler üzerine başlamıştır. Dilekçelerinde Zivzik köyünde daha önce yaşadıklarını beyan ederek isimlerini kaydetmişlerdir. Dilekçe verenler; mezkûr hanede Aziz bin Şerif, Abdullah bin Hamza, Hacı bin Hamza, Emin bin Yusuf(?), Osman bin Mehmet, Halil bin Naslu(?), Hacı bin Salih, Reşit bin Yaşar, Nadir bin Şeref, Aziz bin Maruf, Yusuf bin Yusuf, Halit bin Maruf. Ihlamur'da kaim Tatar bin Yusuf, taşocağında kaim Seyyit bin Hasan, mahall-ı mezkurde kaim Cemil bin Tellu, Balmumcu çiftliğinde kaim Hacı bin Hasan. Beşiktaş gidiş(?) müdürü müteveffa Mahmut Bey'in hanında mukim Aziz bin Kasım.[20]

---

[18] BOA. DH. MUİ. 39-14, H. 18 Za 1327 (1 Aralık 1909).

[19] Siirt'in Şirvan ilçesine bağlıdır. Adını burada yetiştirilen "Zivzik Narı"ndan almıştır. Köyün diğer adı Dişlipınar'dır. Son yıllarda nüfusu giderek azalmıştır. 2007 yılında toplam 359 nüfusa sahip iken, 2019 verilerine göre 294'e düşmüştür. https://www.nufusune.com/28014-siirt-sirvan-dislinar-koy-nufusu (Erişim tarihi 12.08.2020). Köylüler geçimlerini tarım ve hayvancılıktan sağlamaktadır. Yetiştirdiği narı ile meşhur olmuştur. Bol sulu, eşsiz aromaya sahip olan narın en önemli özelliği çok uzun süre dayanabilmesidir. Genellikle toplandıktan sonra belli bir süre kurumaya terk edilmektedir. Kuruyup kabuğu sertleştikten sonra tadından ve lezzetinden hiçbir şey kaybetmemektedir. Şifa kaynağı olduğuna inanılır. Özellikle kış mevsiminde sık tüketilmesi tavsiye edilmektedir. Bkz. http://www.siirt.gov.tr/zivzik-nari (Erişim tarihi 12.08.2020).

[20] BOA. DH. MUİ. 39-14, 11 Teşrinisani 1325 (24 Kasım 1909).

Zivzik köyü depremzedeleri 24 Kasım 1909 (11 Teşrinisani 1325) tarihinde Sadaret'e bir dilekçe ile başvurarak bazı taleplerde bulunmuşlardır. Bitlis vilayeti Siirt kazasına bağlı Zivzik köyü Ali Kasım Mahallesi sakinlerinden olduklarını belirtmişlerdir. 25 hanede 120 nüfusa yakın Osmanlı Devleti'nin sadık tebaası olduklarını, geçmişte mahallelerinde şiddetli bir deprem meydana geldiğini, köyün bir kısmı zarar görmezken kendi oturdukları Ali Kasım Mahallesinin tamamen harap olduğunu ifade etmişlerdir. İki kişinin enkaz altında kalarak vefat ettiğini, istibdat devrinde hasarın derecesinin anlaşılması için vilayetten o zaman özel memur gönderildiğini, tahkikat ve incelemelerin yapılmasına rağmen hiçbir yardımın yapılmadığını ve kendilerinin yüzüstü bırakıldıklarını, bir kısım felaketzedelerin çift hayvanlarıyla diğer hayvanlarını sattıklarını ve bu yolla kendilerine mesken temin ettiklerini, kendilerinin ise çaresiz kaldıklarını, geçimlerini sağlamak üzere öteye beriye dağıldıklarını ve nihayet İstanbul'da toplandıklarını ifade etmişlerdir. [21] Zivzik köyünden oldukları ancak dilekçe verdikleri sırada burada bulunmadıkları anlaşılan söz konusu kişilerin geçmiş dönem için "istibdat devri" tabirini kullanmış olmaları dikkat çekicidir. Bu tavırlarıyla taleplerini daha çabuk elde etmek istedikleri anlaşılmaktadır.

İstanbul'da ekmek paralarını kazanamadıklarını, aç-açıkta kalarak perişan olduklarını, çoluk-çocuklarıyla sokaklarda yalın ayak süründüklerini yazmışlardır. Çiftçi olmaları hasebiyle kendi mülkleri olan arazilerinin de boş kaldığını, hem kendilerinin perişan olduklarını hem de kazanarak devlete verecekleri vergiden dolayı devletin de zarara uğradığını beyan etmişlerdir. "*... Gerçi devr-i istibdatta teb'anın himayesini değil mahv ve inkırazına gidilmekte idiyse de şu devr-i meşrutiyette milletin refah ve saadetine sarf-ı mesai olunduğunu müşahede etmekte müftehir ve mübahi bulunduğumuzdan...* "şeklindeki ifadeleri de kaydeden dilekçe sahipleri, içinde bulundukları sefaletin son bulması için köylerindeki tarlalarını ekip biçme fırsatının verilmesini, bunun için arsaları üzerinde birer bina inşa etmek, yetecek zahire ve çift hayvanı temin edilerek kendilerine verilmesini talep etmişlerdir. İhtiyaçlarının karşılanması halinde üretim yoluyla devlete verilen vergiye katkıda bulunacaklarını da ilave etmişlerdir. Dilekçedeki imza sahipleri; Zivzik köyünden Aziz bin Şerif, Hacı bin Hamza, Beşiktaş Hacı Mahmut hanında kalan aslen Bitlis vilayeti Siirt Sancağı'na tabi Zivzik köyü Ali Kasım Mahallesinden Aziz bin Kasım.[22] Dilekçelerindeki ifadelerden; aslında sıradan köylü olmadıkları, saltanat değişikliğinden sonraki gelişmelerden istifade etmek istedikleri de akla gelmektedir.

[21] BOA. DH. MUİ. 39-14, 11 Teşrinisani 1325 (24 Kasım 1909).
[22] BOA. DH. MUİ. 39-14, 11 Teşrinisani 1325 (24 Kasım 1909).

Dâhiliye Nezareti'nden Bitlis vilayeti vekâletine yazılan 1 Aralık 1909 tarihli yazıda, Kasım bin Aziz ve 17 arkadaşı tarafından verilen dilekçeden söz edilmektedir.[23] Yazıda; Siirt sancağı Ziverbey karyesinde Ali Kasım Mahallesi ahalisinden olup depremde Mahalleleri harap olduktan sonra İstanbul'a gelip yerleşenlerin dilekçelerinden söz edilmektedir. Söz konusu kişilerin ifadelerine göre sefalet ve yokluk içinde bulundukları, yerleşim yerlerinin yaşamaya elverişli hale getirilmesi, zahire ve çift hayvanının kendilerine sağlanması durumunda köylerine dönme arzusunda oldukları, Beşiktaş'taki Mahmut Bey hanında oturdukları bildirilmiştir. Ayrıca söz konusu depremle ilgili olarak gerekli bilgi ve belgelerin gönderilmesi istenmiştir.[24] Böylece söz konusu kişilerin niyeti sorgulanmadan mahalli yöneticilere haber verilmiş ve bilgi istenmiştir.

Zivzik köyü Ali Kasım Mahallesi ahalisinden 5 kişinin imzasıyla 10 Mayıs 1910 tarihinde Sadaret'e bir dilekçe verilmiştir. Dilekçe, "*Devr-i istibdad ortadan kalkıp meşrutiyet meydana gelip Kehkeşan ziyaı olan hukuk meydana gelerek buna herkes teşekkür…*" ifadeleriyle başlamaktadır. Bitlis vilayetine bağlı Siirt Sancağı Zivzik köyünün Ali Kasım Mahallesi sakinlerinden olduklarını ifade etmişlerdir. Depremzede olduklarını, 18 Teşrinisani 1325 (1 Aralık 1909) tarihinde Meclis-i Mebusan Başkanlığı'na, daha önce 12 Teşrinisani 1325 (25 Kasım 1909) tarihinde Dâhiliye Nezaretine dilekçe ile başvurduklarını beyan etmişlerdir.[25] Böylece sadece belli bir makama değil de; Sadaret'e, Dâhiliye Nezareti'ne ve Meclis-i Mebusan'a dilekçe vererek girişimlerini sürdürmüşlerdir. Dilekçelerinde geçmiş dönemi eleştirmeye devam etmişlerdir.

Köylerinde meydana gelen depremde hanelerinin tamamen harap olup olmadığının araştırılması için daha önceden sözü edilen vilayete (Bitlis) bir heyetin gönderilmesi ile ilgili yazı üzerine bu dilekçeyi yazdıklarını ifade etmişlerdir. Devr-i istibdad dedikleri Sultan II. Abdülhamid döneminde meydana gelen depremden sonra yeterince araştırma yapılmadığı ve heyet gönderilmediği iddiasında bulunmuşlardır. 30-40 kişiden mürekkep nüfusun evlerinin ayrı ayrı araştırılarak neticesinin ortaya çıkarılması, zarar görenlerin tespiti, depremzedelerin hukukunun karara bağlanması yerine, önceki dönemde Reşit ağanın gönderildiğini, güya ismi meçhul olmayan 4 kişiden depremin sorulduğu, bunların ifadelerinin de birbirini tutmadığı, müracaatın gerçek dışı

[23] BOA. DH. MUİ. 39-14, H. 18 Za 1327/ (1 Aralık 1909).
[24] Sadece bu vesikada köyün adı Ziver Bey şeklinde geçerken, diğerlerinde Zivzik olarak geçmektedir.
[25] BOA. DH. MUİ. 39-14, 27 Nisan 1326 (10 Mayıs 1910).

olduğu gerekçesiyle reddedildiğini ifade etmişlerdir. [26] Dilekçe sahipleri hem önceki dönemden hem de düşmanları olduğunu beyan ettikleri Reşit ağadan şikâyetçi olmuşlar, ifadelerine başvurulan 4 kişinin de Reşit ağanın taraftarı olduklarını iddia etmişlerdir.

Depremde meydana gelen zararı tespit etmekle görevlendirilen şahsın kendilerini sevmediğini, aralarında husumet olduğunu ve bu yüzden taleplerinin reddedildiğini beyan eden vatandaşlar iddialarında ısrar etmişlerdir. Depremden sonra köy imamı ve muhtarının yollandıklarını ve bunun resmi makamlar tarafından tasdik edildiğini belirterek iddialarına delil göstermişlerdir. Önceki dönemde garaz eseri olarak küçük-büyük birçok kişinin hakkının gasp edildiğini, haksızlığa uğradıklarını, bu duruma meşrutiyet hükümetinin razı olamayacağına hepsinin inandıklarını belirtmişlerdir. Dâhiliye Nezareti evrak kaleminde saklı bulunan dilekçe ve evraklarının Sadaret tarafından okunup incelenmesinin yeterli olduğunu, incelemenin hukuklarını gün gibi ortaya çıkaracağını, bununla beraber köylerinin nasıl bir zarara uğradığının komşu Hıristiyan ve Musevi köylülerinden sorulması halinde bunların tamamının uğradıkları zararı tasdik edeceklerini ilave etmişlerdir.[27] Zivzik köylüleri davalarına şahitlik etmek üzere çevredeki gayrımüslimlerden bilgi alınmasını istemeleri de dikkat çekmiştir.

Zivzik köylüleri yukarıda sıraladıkları gerekçelerle Sadaret'ten durumlarının biran evvel araştırılıp mağduriyetlerinin giderilmesini istemişlerdir. Ayrıca köylerine bir heyet gönderilmesini, meşrutiyet adaleti üzerine tahkikat yapılmasını, eski müdür muavini Reşit ağa ile birlikte haksızlığa uğramalarına sebep olan diğer 4 kişinin bulunmasını, kendileriyle yüzleştirilerek muhakeme edilmelerini istemişlerdir. Şayet bu talepleri kabul edilmeyecekse ve orada muhakeme edilmeyeceklerse, 30-40 kişiden oluşan heyetlerine gerekli olan yol ve levazım masraflarının kendileri için karşılanmasını ve memleketlerine gidip sözünü ettikleri kişilere karşı dava açabilmeleri, hukuklarını arayabilmeleri için ilgili görevlilere emirler verilmesini de talep etmişlerdir.[28] Uzun bir zaman dilimi içinde ısrarlı bir şekilde farklı birimlere müracaat etmeye devam etmeleri, kullandıkları ifadeler o dönem insanları için ilginç bulunmuştur. 10 Mayıs 1910 tarihinde kendilerini Zivzik köyündeki depremzedeler olarak tanıtanların, muhtelif makamlara

[26] BOA. DH. MUİ. 39-14, 27 Nisan 1326 (10 Mayıs 1910).

[27] BOA. DH. MUİ. 39-14, 27 Nisan 1326 (10 Mayıs 1910).

[28] Belgenin altında dilekçe sahiplerinin isimleri yer almaktadır: Karye-i mezkureli (Zivzik Köyünden) Aziz bin Şerif kulları, Karye-i mezkureli Hacı bin Hamza, Dersaadet'te (İstanbul'da) Beşiktaş'ta Hacı Mahmut, Siirt sancağına tabi (?) Mahallesi ahalisinden Aziz bin Kasım kulları, Begin Hanı'nda sakin Bitlis Zivzik Karyesi (köyü) Ali Kasım.

verdikleri dilekçelerle birlikte Sadaret'e de dilekçe verdiklerini ve ayrıntılarını yukarıda kaydetmiştir. Aynı kişilerin yine aynı tarihte Dâhiliye Nezaretine bir kez daha dilekçe verdikleri anlaşılmıştır. Bu dilekçe muhteva olarak Sadaret'e verdikleri ile hemen hemen aynıdır.

"Devr-i istibdad ortadan kalkıp meşrutiyet meydana gelip herkesin zayi olan hukukumuz …"[29]Diye başlayan dilekçe, herkesin bu duruma müteşekkir olduğunu vurgulamakla devam etmiştir. Kendilerinin Bitlis vilayeti Siirt sancağına tabi Zivzik köyü Ali Kasım Mahallesinde daha evvel meydana gelen depremzedeler olduklarını, 1 Aralık 1909 tarihinde Meclis-i Mebusan Riyasetine ve Dâhiliye Nezaretine dilekçe verdiklerini kaydetmişlerdir. Bu dilekçeden sonra 28 Şubat 1910 tarih ve 502 sayılı yazı gereğince; adı geçen köylerinde meydana gelen depremden dolayı evlerinin tamamen yıkılıp yıkılmadığının tahkikatı hakkında Bitlis vilayeti ve Siirt kazasına bir heyet gönderilmesi üzerine yazılmıştır.[30]

Dilekçe sahipleri yukarıda da ifade edildiği gibi, uğramış oldukları felaketin, yıkılan evlerinin tespiti ve zararlarının giderilmesini beklerken istibdat devri memurlarından Reşit Ağanın gönderildiğini, herhangi bir heyetin gönderilmediğini, Reşit Ağanın da ciddi bir araştırma yapmadan kendisine yakın 4 kişiye sorduğunu, hem Reşit ağanın hem de sözü edilen 4 şahsın kendi düşmanları olduklarını, bunların gerçek dışı beyanda bulunduklarını, bundan dolayı da taleplerinin reddedildiğini tekrarlamışlardır.[31]Onlara göre; eğer köyleri tamamen yıkılmasaydı, öncelikle köy imamı ile muhtarın başka yere görev nakli yapılmazdı. Bundan dolayı haklarının verilmesi yerine mağdur edildiklerini, kendilerine garezi olanların, adı meçhul olmayan 4 kişinin verdikleri cevaba istinaden haklarının yendiğini, küçük-büyük aile fertlerinin tamamıyla perişan ve sefil olduklarını, gidecek yerleri olmadığı için ortada kaldıklarını, bu haksızlığa Meşruti Hükümetimizin razı olamayacağını ve uygun bulamayacağını bildiklerini belirtmişlerdir.[32] Dilekçe sahipleri eski dönem için "devr-i istibdad" tabirini kullanırken yeni dönem için "meşruti" tabirini kullanmaları da dikkat çekicidir.

İçinde bulundukları sıkıntıdan kurtulmaları için "Ravza-i Mübarek-i Mutahhara"[33] hürmetine Dâhiliye Nezareti evrak kaleminde saklı bulunan

[29] BOA. DH. MUİ. 39-14, 27 Nisan 1326 (10 Mayıs 1910).
[30] BOA. DH. MUİ. 39-14 27 Nisan 1326 (10 Mayıs 1910).
[31] BOA. DH. MUİ. 39-14, 27 Nisan 1326 (10 Mayıs 1910).
[32] BOA. DH. MUİ. 39-14, 27 Nisan 1326 (10 Mayıs 1910).
[33] Sözlükte "tertemiz bahçe" manasına gelen "ravza-i mutahhara" Hz. Peygamber'in eviyle minberi arasının cennet bahçelerinden (ravza) bir bahçe olduğunu bildiren, Buhari ve Müslim gibi kaynaklarda geçen hadise dayanmaktadır. Kısaca; Hz. Peygamberin kabrinin bulunduğu yer ile

dilekçe ve evraklarının incelenmesini ve mağduriyetlerinin ortaya çıkarılmasını rica etmişlerdir. Ayrıca depremde uğradıkları felaketin doğruluğunun çevre köylerine sorularak da ortaya çıkarılabileceğini, Hıristiyan ve Ermeni vatandaşlara sorularak da gerçeğin öğrenilebileceğini, söz konusu komşuların kendilerini doğrulayacaklarını belirtmişlerdir. Sadaret'e verdikleri dilekçede belirttikleri gibi; öncelikle Dâhiliye Nezareti'nde bulunan belgelerin incelenmesini istemişlerdir. Mağduriyetlerinin ortaya çıkarılmasını, adı geçen köylerine bir heyetin gönderilmesini, meşrutiyet adaleti üzerine tahkikat yapılarak müdür muavini Reşit ağa ile kendi hukuklarına taarruz eden diğer kişilerin ortaya çıkarılarak muhakeme edilmelerini, bu mümkün değilse kendi masraflarının karşılanarak köylerine gönderilmelerini, orada bulunan yöneticilere de gerekli işlemlerin yapılması için emir verilmesini talep etmişlerdir.[34] Israrlı tavırları, komşu köylülere geçmişteki hadisenin mahiyetinin sorulmasını istemeleri ve Dahiliye Nezareti Evrak Kalemi'ndeki belgelerden söz etmeleri önemli olmakla birlikte, evrakın neler olduğu ile ilgili bilgi vermemişlerdir.

14 Şubat 1910 tarihli telgrafla Dâhiliye Nezareti üzerinden Şirvan Kazası Kaymakamlığı'na yazı yazılmıştır.[35] Yazıda Zivzik köyü Ali Kasım Mahallesi sakinlerinin verdiği dilekçe ve deprem hatırlatılmıştır. 31 Ekim 1909 tarih ve 439 nolu emirname ile kendisine bir görev tevdi edildiğini beyan eden kaymakam hiç zaman kaybetmeden çalışmaya başlayacağını dile getirmiştir. Deprem sonrası verilen dilekçenin her ne kadar şahsi bir mesele olsa da, kendisinin zaman kaybetmeden oraya gidip çalışmaya başlayacağını, "*gün ve saat geçirmeksizin umuru devlete vürud eden evamir-i ali ve muhafaza-i vatan ve terakki-i servet*" ifadelerinden sonra, tebligatta geçen emirlerin biran evvel yerine getirilmesinden söz eder. Yazının sahibi Rahmi Hamid, zamanında mahalli ihtiyar heyetinin teşkil edilememesinden dolayı gerekli incelemenin yapılamadığını, bu yüzden konunun aydınlatılması amacıyla emir verildiğini ve kendisinin de keşif görevini yerine getirmekle görevlendirildiğini beyan etmiştir. Kendisine 3 Ocak 1910 tarihli yazı ile tebligat yapıldığını da eklemiştir. Kaymakamlık (daha önce) Raşit ağayı sözü edilen bölgeyi keşfetme ve meydana gelen tahribatı öğrenmekle görevlendirmişti. Bunun üzerine bazı harabelerin tespit edildiği ancak bunların deprem kaynaklı olup olmadığının tam

minberi arasındaki bölüme verilen ad. Daha geniş bilgi için bkz. https://islamansiklopedisi.org.tr/ravza-i-mutahhara

[34] BOA. DH. MUİ. 39-14, 27 Nisan 1326 (10 Mayıs 1910).

[35]BOA. DH. MUİ. 39-14 Vesikanın altında Saray Karyesi Müdürü Rahmi Hamid imzasın bulunmaktadır. Vesikanın sol üst köşesinde ise "Dâhiliye Nezaret-i Aliyesine 14 Teşrinisani 1325 (27 Kasım 1909) yazıda vilayete tahrirat 17 Teşrinisani 1325 (30 Kasım 1909)" notu yer almaktadır.

olarak kestirilememiş olduğu, sözü edilen köyün ihtiyar meclisinden de; araştırmanın hakkıyla yapılıp tespit edilen yıkıntıların gerçekten deprem kaynaklı olup olmadıklarının kesin olarak belirlenmesi, insan kaybının olup olmadığının tutanak halinde hazırlanıp gönderilmesi istenmişse de bu görevin yerine getirilmediği hatırlatılmıştır. Verilen görevin yerine getirilmemesi üzerine 7 Şubat 1910 tarihinde köye gittiğini, köyün dört kabileden oluştuğunu, ihtiyar meclisini her kabileden birer kişi olmak üzere teşkil ettiğini, meselenin hakkıyla araştırılmasının istendiğini yazmıştır.[36] Bu son bilgi ile devlet idaresinin durumu ciddi bir şekilde incelediği ve köylülerin mağduriyetini ortaya koymaya önem verdiği görülmüştür.

Yeni oluşturulan ihtiyar meclisinin 8 Şubat 1910 tarihinde kendilerinden istenilen konu hakkında bilgi verirken çelişkili ifadeler kullandıkları dikkat çekmiştir. Daha sonra heyetten iki kişinin değişikliğine gidilerek ayrıca kabileler[37] arasındaki soğukluğun da giderilmesine çalışılmıştır. Zivzik köyündeki olayın incelemesinin tamamlanması için 9 Şubat 1910 tarihinde bir kez daha kaymakamlık tarafından sorumluluğun tamamen kendisine verildiği de eklemiştir.

Deprem sonrası dilekçe verenlerin durumları ile ilgili olarak dört üye, kâtip, müftü, mal müdür yardımcısı, naib ve imamdan oluşan bir heyet tarafından 28 Mart 1910 tarihinde Siirt Mutasarrıflığına bir rapor sunulmuştur.[38] Bu rapor 4 Mart 1326 (17 Mart 1910) tarih ve bir nolu emirnameye cevap olarak yazılmıştır. Zivzik köyünden Kasım ve diğerlerinin vermiş oldukları dilekçede iddia ettikleri gibi burada bir depremin meydana geldiğine dair kayda rastlanmadığı ifade edilmiştir. Hasras(?) Nahiyesi Müdüriyeti'ne yaptırılan tahkikatı içeren 12 Mart 1326 (25 Mart 1910) tarih ve iki nolu raporda; söz konusu köyün imamı, muhtar ve ihtiyar heyetinin vaktiyle verilen iki kıta mazbataya dayandığı ileri sürülmüştür. Dilekçe sahiplerinin iddialarının gerçeği yansıtmadığı, söz konusu durumu bahane ederek ellerine bir şeyler geçirmek maksadında oldukları, nahiyede söz konusu halin meydana geldiğine dair hiçbir resmi evrak ve kaydın mevcut olmadığı ifade edilmiştir. Kendilerinin de yapmış oldukları tahkikat sonucunda dilekçe sahiplerinin iddialarını doğrulayacak bir

[36] BOA. DH. MUİ. 39-14, 1 Şubat 1325 (14 Şubat 1910).

[37] Vesikada kabile ya da aşiret ismi geçmemektedir. 19. Yüzyılın ikinci yarısı ile 20. Yüzyılın başlarında Siirt'in Şirvan kazasında; Keşkuli, Mehmediyan, Hevidan, Zengan, Selukan, Atmangan aşiret ve kabilelerinin yaşadığı belirtilmektedir. Bkz. Ahmet Gündüz, (2017). "1914-1926 Yılları Arasında Bitlis, Siirt ve Siirt'in İlçelerinde Yaşayan Aşiretler", *TİDSAD*, Yıl 4, S. 10, , s. 67-69. Ayrıca bir arşiv vesikasında da; Duderi, Seluki, Mehmediyan ve Heviran aşiret isimlerine rastladık. Bkz. BOA. Y. PRK. UM 19-64, H. 01.04.1308 (14 Kasım 1890).

[38] BOA. DH. MUİ. 39-14, 17 Rebiülevvel 1328 / 15 Mart 1326 (28 Mart 1910).

kayda rastlamadıklarını belirterek evrakları iade etmişlerdir.[39] Böylece uzun zamandan beri beklenti içinde bulunan müracaat sahiplerinin beklentisi boşa çıkmıştır.

Bitlis Vali Vekilinden 3 Nisan 1910 tarihinde söz konusu durumla ilgili olarak Dâhiliye Nezareti'ne cevap yazısı yazılmıştır. Vali Vekili de Zivzik köyünden Aziz bin Kasım ve diğerlerinin Sadaret'e vermiş bulundukları dilekçe üzerine, Sadaret Muhaberat-ı Umumiye Dairesi 4. Şubesi tarafından 18 Teşrinisani 1325 (1 Aralık 1909) tarih ve 439 nolu tebligatın yapıldığını belirtmiştir. Cevap yazısında eldeki bilgi ve belgelerin gözden geçirilmesi sonucunda söz konusu dilekçe sahiplerinin iddialarını doğrulayacak bir kanıtın olmadığı, beyanlarının gerçek dışı olduğu, bu müracaatlarıyla depremi gerekçe göstererek ellerine bir şeyler geçirmek arzusunda oldukları yazmıştır.[40] Vesikalar arasında yukarıda sözünü ettiğimiz mazbata da yer almaktadır.[41] Bu mazbatanın başında; "Şirvan kazasının Zivzik karye vuku bulan hareket-i arzın şiddetinden olan zayiata dair karye muhtar imam ve meclis-i heyet-i ihtiyariye meclisi tarafından mazbatadır" ifadeleri yer almaktadır. Mazbatanın aslı şu şekildedir:

"Karyemizde bundan 10 sene mukaddemen olan hareket-i arzın şiddetinden vukua gelen zayiattan dolayı Dersaadet'te Sadaret'e verilen istida mucibince karyemizde ahalisinden Aziz bin Şerif hanesi yıkılıp hanesinde olan hane halkı bina altında kalıp bir olan çocuğu ve bir de biraderi Bapir'in(?) bir kız çocuğu kalarak vefat edip küsuru kurtulmuştur. Ve Emin bin Yasin'in hanesi dahi tehlikeli bir derecede gayet fena halde harap olup içerisinde oturulması gayrı kabildir. Ve Osman bin Mehmet hanesi dahi mütekamilen harap olup yıkılmıştır. Ve Aziz bin Maruf hanesi dahi mütekamilen yıkılıp harap olmuştur. Ve Şahin bin Maruf hanesi dahi mütekamilen yıkılıp harap olmuştur. Ve Hacı bin Hamza'nın dahi iki kat yani altı odalı bir hanesi yıkılıp tekmilen harap olmuştur. Ve Halil bin Namo(?) dahi iki odalı bir hanesi tekmilen yıkılıp harap olmuştur. Ahmo bin Hamza ve Abdullah(?) bin Hamza'nın haneleri dahi tehlikeli bir surette harap olmuştur. Tatar bin Yusuf hanesi dahi tekmilen yıkılıp harap olmuştur. Ve Aziz bin Kaso hanesi dahi tekmilen harab olmuştur. Ve Cemil bin Telo'nun hanesi dahi tekmilen harap olup yıkılmıştır. Ve Nadir bin Reşo'nun hanesinin dahi nısfı yıkılıp kusuru dahi tehlikeli bir derecededir. Ve Resul bin İbrahim hanesi dahi gayet bir derecede harap olmuştur. Ve Said bin Haso hanesi şiddeti hareketten pür tehlikeli derecede dört bir etrafı çatlamıştır.

[39] BOA. DH. MUİ. 39-14, 17 Rebiülevvel 1328 (28 Mart 1910).
[40] BOA. DH. MUİ. 39-14, 23 Rebiülevvel 1328/ 21 Mart 1326 (3 Nisan 1910).
[41] BOA. DH. MUİ. 39-14, 26 Kanunısani 1325/27 Muharrem 1328 (8 Şubat 1910).

İçerisinde turmuş demir kaplıdır ve Hacı Haso'nun hanesi dahi dört etrafı tehlikeli derecede çatlamıştır. Yusuf bin Yusuf hanesi dahi gayet tehlikeli bir derecede harap olup içerisinde oturmak gayrı kabildir. Bapir bin Şeref hanesi dahi yıkılıp bir kız çocuğu dahi altında kalarak vefat etmiştir. Zayiat olmuştur. Tahir bin Mehmet dahi hanesi harap olmuştur. Balada gösterilen hanelerin içerisinde Halit bin Maruf'un hanesi ve Hacı bin Salih haneleri dahi harap olup yıkılmıştır. Balada gösterilen hareketi arz şiddetinden bu kadar kalem hane ve iki masum bir kız bir oğlan çocuğu dahi hane altında kalıp ve başka zayiat dahi var ise derhatır olmadığından bu zayiatlar zuhura geldiğini karyemiz imam ve muhtar ve heyet-i meclis-i ihtiyariyelerimiz tarafından işbu mazbata temhiren tasdik olunur. 26 Kanunisani 1325/27 Muharrem 1328 (8 Şubat 1910)" imzalar; 4. aza Tayfur bin Mustafa, 3. Aza Koli bin İbo (?), 2. Aza Ömer, 1. Aza Behram, karye müdürü Resul, Zivzik Karye imamı Abdullah Şeref.[42]

Mazbatada (tutanakta) dikkat çeken ilk şey "10 sene mukaddemen" tabirinin kullanılmış olmasıdır. Siirt bölgesinde meydana gelen depremlerle ilgili olarak arşiv vesikaları arasında bulabildiklerimiz 1907 tarihinde meydana gelenlerle ilgili olanlardır. Dolayısıyla makalenin ağırlığı bu konu üzerine olmuştur. Ancak komisyon tarafından on yıl önce tabirinin kullanılmış olması bizi 1900 tarihine kadar götürmektedir. 1900-1906 tarihleri arasında meydana gelmiş depremlerle ilgili vesikaya rastlayamadık. Ancak Kandilli Rasathanesi verilerine baktığımızda (1900 sonrası deprem kayıtları gösterilmektedir) 28 Nisan 1903 tarihinde saat 23.46'da 6,3 şiddetinde bir depremin meydana gelmiş olduğu görülmektedir. Hemen ardından 3 Mayıs'ta 4,9 şiddetinde bir depremin daha vuku bulduğunu görmekteyiz.[43] Dolayısıyla komisyonun on yıl önce tabirini kullanmış olması ve 1903 yılındaki depremin şiddetinin daha yüksek olması, tutulan tutanağın 1907 depremi ile ilgili olmayıp 1903 tarihinde meydana gelen depremi kastettikleri fikrini oluşturmaktadır.

Dâhiliye Nezareti tarafından 27 Şubat 1910 tarihinde bir kez daha Bitlis Valiliğinden bilgi istenmiştir. Kasım bin Aziz ve arkadaşlarının 1 Aralık 1909 tarih ve 439 nolu tahrirat ile gönderilen dilekçeleri üzerine yapılan araştırmaların neticesinin biran evvel gönderilmesi tebligatında bulunulmuştur.[44] Bunun üzerine Dâhiliye Nezareti'ne 11 Nisan 1910 tarih ve 226 nolu yazı ile son durum aktarılmıştır. Verilen cevabi yazıda; Şirvan'ın Zivzik köyü'nden Aziz bin Kasım ve diğer arkadaşlarının beyanlarının gerçek dışı, müracaatlarının asıl maksadının bu yolla ellerine bir şeyler geçirmek olduğu, bu durumun kendilerine Siirt Mutasarrıflığı tarafından bildirildiği, vali

[42] BOA. DH. MUİ. 39-14, 26 Kanunısani 1325/27 Muharrem 1328 (8 Şubat 1910).
[43] http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/mudim/il.asp (Erişim tarihi 21.03.2020).
[44] BOA. DH. MUİ. 39-14, 14 Şubat 1325 (27 Şubat 1910).

vekili Selim tarafından telgrafla arz edilmiştir.[45] Bu cevap ile epey zamandır bir kısım idarecileri meşgul eden deprem olayı ve sonrasındaki gelişmeler son bulmuştur.

SONUÇ

Bitlis dolaylarında meydana gelen, Siirt çevresinde ise en fazla Zivzik köyünde etkili olduğu anlaşılan depremden yıllar sonra başta Sadaret olmak üzere devlet kurumlarına dilekçeler verilmiş ve mağduriyetler bildirilmiştir. Devlet yönetimi ilk günden itibaren olayın üzerine ciddiyetle durmuş ve tahkikatlar yaptırmıştır. Vesikalardan ve Kandilli Rasathanesi verilerinden de 1903 ile 1907 tarihlerinde Siirt ve çevresini de ciddi şekilde etkileyen, can ve mal kaybına sebep olan depremlerin meydana geldiği tespit edilmiştir. Kandilli'nin verilerinde tarihler net verilirken, vesikalarda o günün şartlarında, zamanında kayıt altına alınmadığı için kesin tarih verilmemektedir. Özellikle vatandaşların verdikleri dilekçelerde net bir tarih verilmediği gibi muğlâk ifadelerin yer aldığı görülmüştür. Bu muğlâklık deprem tahribatını araştırmakla görevlendirilen komisyonun tutanaklarına da yansımıştır.

1907 yılının Mart ayında vuku bulan ve ciddi şekilde hasara yol açan depremden epey zaman sonra başta Sadaret olmak üzere devletin üst kurumlarına dilekçe ile başvuran bir kısım Zivzik köylüleri perişan vaziyetlerini gerekçe göstererek, köylerine dönebilmek için yardım talebinde bulunmuşlardır. Sultan Abdülhamid dönemini kastederek, geçmişte uğradıkları mağduriyetin giderilmesini yeni dönemin Meşrutiyet Hükümetinden talepte bulunmuşlardır. Onlara göre istibdat döneminde kendileriyle ilgilenilmemiş, haneleri harap olduğu için sağa-sola savrularak göç etmişler ve bir kısmı da İstanbul'a gelip yerleşmiştir. Ancak burada da perişan olmuşlardır.

Zivzik Köylülerinin vermiş bulunduğu dilekçe devlet idaresini epeyce meşgul etmiş ve bir dizi yazışmalara konu olmuştur. İddia edildiği gibi evlerinin hasar durumunun tespiti ve deprem zayiatının ortaya çıkarılması için görevlendirmeler yapılarak yeni bir komisyon oluşturulmuştur. Aralarında Zivzik Köyü muhtarı ve imamının da bulunduğu komisyon, araştırmalarının sonucunu kayıt altına alarak durumu Siirt Mutasarrıflığına bildirmiştir. Komisyonun raporu, Siirt Mutasarrıflığı ve Bitlis Vali Vekilliğinin sonuç olarak gönderdikleri telgraflarda durum tespiti yapılmıştır; Söz konusu kişilerin iddiaları gerçek dışıdır. Bunlar meydana gelen depremi gerekçe göstererek bir şeyler elde etmeye çalışmaktadırlar.

[45] BOA. DH. MUİ. 39-14, 29 Mart 1326 (11 Nisan 1910).

KAYNAKÇA / REFERENCES

Arşiv Kaynakları

BOA. Y. PRK. UM 19-64, H. 01.04.1308 (14 Kasım 1890).

BOA. DH. MKT. 1156-45, 16 Safer 1325 (30 Mart 1907).

BOA. DH. MKT. 1156-45, 19 Mart 1323 (1 Nisan 1907).

BOA. DH. MKT. 1156-45, 21Mart 1323 (3 Nisan 1907).

BOA. DH. MKT. 1156-45, 21 Mart 1323 (3 Nisan 1907).

BOA. DH. MKT. 1156-45, 22 Mart 1323 (4 Nisan 1907).

BOA. DH. MUİ. 39-14, 18 Za 1327 (1 Aralık 1909).

BOA. DH. MUİ. 39-14, 27 Nisan 1326 (10 Mayıs 1910).

BOA. DH. MUİ. 39-14, 27 Nisan 1326 (10 Mayıs 1910).

BOA. DH. MUİ. 39-14, 11 Teşrinisani 1325 (24 Kasım 1909).

BOA. DH. MUİ. 39-14, 14 Teşrinisani 1325 (27 Kasım 1909).

BOA. DH. MUİ. 39-14, 1 Şubat 1325 (14 Şubat 1910).

BOA. DH. MUİ. 39-14, 17 Rebiülevvel 1328 / 15 Mart 1326 (28 Mart 1910).

BOA. DH. MUİ. 39-14, 23 Rebiülevvel 1328/ 21 Mart 1326 (3 Nisan 1910).

BOA. DH. MUİ. 39-14, 26 Kanunısani 1325/27 Muharrem 1328 (8 Şubat 1910).

BOA. DH. MUİ. 39-14, 14 Şubat 1325 (27 Şubat 1910).

BOA. DH. MUİ. 39-14, 29 Mart 1326 (11 Nisan 1910).

Telif Eserler

Anadolu, N. C. & Kalyoncuoğlu, Ü. Y. (2010). Güneydoğu Anadolu bölgesi'nin depremselliği ve deprem tehlike analizi. Süleyman Demirel Ü. *Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 84-94.

Çalım, G. (2019). *İsale Hatlarında Deprem Riski: Yöntem Geliştirme ve İstanbul için bir Uygulama*. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Teknik Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İnşaat Mühendisliği ABD.

Gündüz, A. (Mart 2017). 1914-1926 yılları arasında Bitlis, Siirt ve Siirt'in ilçelerinde yaşayan aşiretler. TİDSAD, 4(10), 58-91.

İmamoğlu, M. Ş. & Çetin, E. (2007). Güneydoğu Anadolu bölgesi ve yakın yöresinin depremselliği. D.Ü. *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* (9), 93-103.

Koç, S. (2004). *1923-2000 Yılları Arasında Türkiye'de Doğal Afetler: 1999 Marmara Depremleri Hakkında Haber Söylemleri ve Kamuoyu Araştırması*. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ensitütüsü, Gazetecilik ABD.

Kotan, T. (2016). *Erzurum'daki Betonarme Binaların Malzeme ve Taşıyıcı Sistem Özellikleri Bakımından Deprem Güvenliğinin Araştırılması*. Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi FBE.

Sür, Ö. (2020). *Türkiye'nin Deprem Bölgeleri*. http://tucaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/280/2015/08/tucaum2_3.pdf, Erişim tarihi: 11.08. 2020.

Şentürk, E. (2018). *Türkiye'de Depremlerin Sismik-İyonosferik Öncüllerinin GPS/GNSS Ölçüleriyle Zamansal, Mekansal, Spektral ve İstatistiksel Olarak İncelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Kocaeli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Jeodezi ve Jeoinformasyon Mühendisliği ABD.

Ürekli, F. (2000). *İstanbul'da 1894 Depremi*. 2. Baskı. İletişim yayınları. http://www.siirt.gov.tr/zivzik-nari, Erişim tarihi: 12.08.2020.

https://islamansiklopedisi.org.tr/ravza-i-mutahhara, Erişim tarihi: 12.08.2020.

http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/mudim/il.asp, Erişim Tarihi: 21.03.2020.

https://www.nufusune.com/28014-siirt-sirvan-dislinar-koy-nufusu, Erişim tarihi 12.08.2020.

https://sozluk.gov.tr/, Erişim tarihi: 12.08.2020.

http://www1.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/ee9b8f616afde72_ek.pdf (Erişim Tarihi: 20.07.2020).